

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 18

София, 27 октомври 2026 г.

Конституционният съд в състав:

Председател:	Павлина Панова	
Членове:	Надежда Джелепова	Десислава Атанасова
	Атанас Семов	Галина Тонева
	Красимир Влахов	Сашо Пенев
	Янаки Стоилов	Невин Фети
	Соня Янкулова	Орлин Колев
	Борислав Белазелков	

при участието на секретар-протоколита Даниела Иванова разгледа в закрито заседание на 27.10.2026 г. конституционно дело №11/2026 г., докладвано от съдия Надежда Джелепова.

Производството е по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията на Република България във фазата на решаване на делото по същество.

Делото е образувано на 18.05.2026 г. по искане на 1-ви състав на Районен съд – Плевен, наказателно отделение, във връзка с разглежданото от него наказателно дело от общ характер №695/2026 г. за установяване на противоконституционност на чл. 53, ал. 1, б. „а“ от Наказателния кодекс (обн. ДВ, бр. 26 от 1968 г., посл. изм. бр. 55 от 2026 г.; НК).

В искането се твърди, че разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК противоречи на чл. 6, ал. 2 и на чл. 119, ал. 1 от Конституцията на Република България.

Съдебният състав сочи, че в съдебно заседание на 02.04.2026 г. на основание чл. 382, ал. 7 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) е одобрил постигнатото между страните споразумение, по силата на което на обвиняемия е наложено наказание на основание чл. 195, ал. 1, т. 4 във връзка с чл. 194, ал. 1 НК – шест месеца „лишаване от свобода“, като изпълнението на това наказание е отложено на основание чл. 66, ал. 1 НК с тригодишен изпитателен срок. В следващо открито съдебно заседание в производство по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1 НПК Районна прокуратура – Плевен е поискала приложение на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК – отнемане в полза на държавата на имуществото, което е собственост на виновния и е послужило за извършване на умишлено престъпление.

Съдебният състав поддържа, че ако в разглежданото от него дело „отнеме в полза на държавата вещите, послужили за извършване на престъплението, каквото е императивното изискване на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК, ще игнорира практиката на Конституционния съд за допустимо ограничаване на правата, в конкретния случай на правото на неприкосновеност на частната собственост, което да прави отнемането ѝ съразмерно „с характера на защитадения интерес“. Посочва, че стойността на вещите, чието отнемане се иска, многократно надвишава стойността на отнетите и впоследствие възстановени вещи, предмет на престъплението. Поради това приема, че е налице несъразмерност, тъй като съдът е лишен от възможност да „прецени и прецизира необходимостта от приложението на чл. 53, ал. 1, б. „а“ от НК, поради императивния характер на прилагането ѝ“.

Вносителят излага, че невъзможността във всеки конкретен случай да бъде извършена преценка дали вещите, послужили за извършване на

престъплението, следва да се отнемат в полза на държавата, лишава съда от неговата правораздавателна функция в нарушение на чл. 119, ал. 1 от Конституцията. Посочва, че когато осъществява наказателно правосъдие, съдът „е свободен в преценката си за вида и размера на наказанието в пределите на специалната част на НК“, а приложението на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК го лишава от възможността за прилагане на принципите на индивидуализация и съразмерност. Поддържа, че оспорената разпоредба нарушава и принципа на равенство по чл. 6, ал. 2, предл. последно от Конституцията, като посочва единствено, че „извършители на престъпни деяния с различна степен на лична и обществена опасност и имуществен статус ще търпят една и съща санкция“.

В допълнителни съображения от 29.06.2026 г. вносителят поддържа и доразвива изложените в искането аргументи в подкрепа на тезата, че императивността на оспорената разпоредба прави невъзможно съдът да упражни контрол върху нейното прилагане и индивидуализация.

С определение от 16.06.2026 г. Конституционният съд е допуснал искането за разглеждане по същество.

В изпълнение на предоставената им на основание чл. 20а от Правилника за организацията на дейността на Конституционния съд възможност писмено становище и правно мнение са представили Българската съдийска асоциация и доц. д-р Николета Кузманова, като са изложили доводи за неоснователност на искането.

Българската съдийска асоциация приема, че чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК не изключва свободната съдийска преценка за пропорционалност на държавната намеса. Посочва, че независимо от употребения израз „отнема се“, разпоредбата не предполага автоматизъм, като преценката за съразмерност се извършва от съда чрез проверката дали са изпълнени законовите предпоставки за прилагане на мярката. Поддържа също, че нейната превантивна роля – да попречи същото имущество да бъде

използвано за извършване на друго престъпление, не изключва задължението на съда, като съобразява предвидената в чл. 31, ал. 4 от Конституцията гаранция, да не допуска отнемането да излезе извън основното му предназначение и да се превърне в „средство за наказание“. Тази защита според Българската съдийска асоциация се проявява чрез преценка на конкретните обстоятелства във всеки отделен случай, като при направен извод, че мярката би довела до несъразмерност на държавната намеса и би се превърнала в допълнително наказание, тя не следва да се налага.

Доц. д-р Николета Кузманова излага доводи за неоснователност на искането, като прави разграничение между наказателноправната същност на института на отнемане на средството на престъплението по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК като мярка за държавна принуда и наказанието. Поддържа, че твърдението на съдебния състав за нарушаване на правото на собственост е изведено единствено от конкретните последици от прилагане на оспорената разпоредба по разглежданото от него дело, а не от нейното концептуално съдържание, по отношение на което в своята практика Конституционният съд е направил извод за съответствие с чл. 17, ал. 1 от Конституцията. В правното мнение се приема също, че доводите на вносителя за нарушаване на чл. 6, ал. 2 от Конституцията не съответстват на същността на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК като мярка за принуда, чието прилагане е насочено към ограничаване на възможността деецът да предназначи или да използва същото имущество за извършване на друго престъпление, поради което не изискват преценка на обществената опасност на дееца или неговото имуществено състояние. Според доц. д-р Николета Кузманова невъзможността съдът да извърши преценка не го лишава и от правораздавателната му функция в противоречие с чл. 119, ал. 1 от Конституцията, тъй като по отношение на мярката за принуда не се прилагат правилата за определяне и индивидуализация на наказанието. Излага, че

предпоставките за нейното прилагане са законоустановени и когато са налице, съдът е длъжен да я приложи.

Съдът, като обсъди доводите в искането и в допълнителните съображения на вносителя, постъпилите по делото писмено становище и правно мнение, както и относимата правна уредба, за да се произнесе, взе предвид следното:

Оспорената разпоредба на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК предвижда, че независимо от наказателната отговорност се отнема в полза на държавата имуществото, което е собственост на виновния и е било предназначено или е послужило за извършване на умишлено престъпление; когато имуществото липсва или е отчуждено, се присъжда неговата равностойност. Въпреки че мярката по посочената разпоредба е уредена в общата част на Кодекса – глава четвърта „Наказание“, раздел II „Видове наказания“, тя не е наказание. По своята същност мярката се свежда до принудително и безвъзмездно отчуждаване в полза на държавата на определено имущество, което е било предназначено или е послужило за извършване на умишлено престъпление. Това е сериозна последица с принудителен характер, която се прилага независимо от наказателната отговорност. Разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК е императивна, намира се в общата част на Кодекса и е приложима на общо основание за всички умишлени престъпления.

Наказателната отговорност за извършено престъпление се реализира чрез наказанието. Мярката по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК е реакция на извършено престъпление, но от друга страна, е въведена с цел да се ограничи възможността за извършване на ново престъпление.

Отнемането по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК е мярка за държавна принуда, която е различна от наказанието, но задължително се налага наред с него при извършено умишлено престъпление. Императивният характер на разпоредбата задължава съда да я наложи, когато са налице установените в нея предпоставки (в този смисъл Решение №12/2021 г. по к.д. №10/2021 г.;

Решение №1/2023 г. по к.д. №17/2022 г.; Решение №8/2025 г. по к.д. №15/2024 г.).

Отнемането на имуществото на виновния по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК има известни прилики с наказанието конфискация, които обаче не променят същността му на мярка, различна от наказанието. Това е така, защото конфискацията като наказание засяга „принадлежащото на виновния имущество или на част от него, на определени имущества на виновния или на части от такива имущества“ – чл. 44 НК. Принудителното и безвъзмездно отнемане като вид мярка за държавна принуда се насочва към конкретно изчерпателно определено в нормата на общата част на Наказателния кодекс имущество – собственост на виновния, което е било предназначено или е послужило за извършване на умишлено престъпление. Тази мярка за държавна принуда, макар да е пряка последица от извършено умишлено престъпление, всъщност има превантивен и възпиращ ефект. Нейната цел е специфична – да се ограничи възможността за извършване на престъпление чрез заплахата за отнемане на притежаваното от дееца имущество, което е било предназначено или му е послужило да извърши конкретно престъпление. Чрез нея законодателят е предвидил допълнителна превантивна мярка за неправомерното поведение на дееца, независимо от наложеното му наказание, като своеобразен отговор на държавата при регулирането на определени обществени отношения. Макар чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК да има принудителен характер, за правораздаването водещ е нейният превантивен ефект – да се предотврати едно бъдещо общественоопасно поведение, като се препятства достъпът на виновния до имуществото, послужило или предназначено за извършване на престъплението.

Отнемането по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК представлява мярка за държавна принуда, което обаче не променя извода, че е самостоятелна мярка, различна от наказанието. Това е така, тъй като системата на санкционните последици по българското наказателно право включва различни по същността си мерки

за държавна принуда. Основната от тях е наказанието за извършеното престъпление. Наред с наказанието в Наказателния кодекс са предвидени и други мерки, които се налагат вместо наказанието – административно наказание или възпитателна мярка при освобождаване от наказателна отговорност, или заедно с наказанието – отнемането по чл. 53 НК, принудителни медицински мерки, възпитателни грижи. Въпреки че прилагането на тези мерки също е реакция на държавата за извършено престъпление, за всяка една от тях са предвидени самостоятелни предпоставки и самостоятелни правила, поради което правилата за определяне и индивидуализация на наказанието, предвидени в Наказателния кодекс, не се прилагат.

Сезирацията съд в искането си е посочил, че оспорената от него разпоредба е противоконституционна поради противоречие с чл. 6, ал. 2 и чл. 119 от Конституцията. Въпреки че в искането липсва изрично позоваване на чл. 17, ал. 3 от Конституцията, от изложеното в него може да се приеме, че вносителят намира противоречие и с тази конституционна норма. Практиката на Конституционния съд по отношение на неприкосновеността на частната собственост е постоянна и непротиворечива, като Съдът нееднократно е посочвал критериите за пределите на допустима държавна намеса (в този смисъл Решение №12/2021 г. по к.д. №10/2021 г. и цитираните в него решения). Конституционният съд по повод разглеждането на искане за обявяване на противоконституционност на друг текст от Наказателния кодекс (чл. 240а, ал. 7 НК) е приел, че „разпоредбите на чл. 53 НК са съобразени с принципа за неприкосновеност на частната собственост, прогласен в чл. 17, ал. 3 от Конституцията“ (Решение №1/2023 г. по к.д. №17/2022 г.).

Позоваването на сезирация съд на практиката на Конституционния съд за допустимо ограничаване на правата и по-точно на правото на неприкосновеност на частната собственост, се базира единствено на

последниците от прилагането на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК по конкретното висящо пред сезиращия съд дело, а не на съдържанието на оспорената разпоредба.

По същия начин е обоснован и изводът на сезиращия съд за противоречие на разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК с чл. 6, ал. 2, предл. последно от Конституцията, като е аргументирано, че „извършители на престъпни деяния с различна степен на лична и обществена опасност и имуществен статус, ще търпят една и съща санкция, поради което ще бъде нарушен принципът на равнопоставеност“. Този извод обаче противоречи на правната същност на отнемането по чл. 53 НК, която изключва преценката на конкретната степен на обществена опасност на конкретния деец, както и съобразяването с неговото имуществено състояние. Тези обстоятелства съдът е длъжен да съобрази при индивидуализацията на наказанието на основание чл. 54, ал. 1 НК. Имущественото състояние на конкретния деец има значение при определяне на конкретния размер на наказанието глоба, когато то е предвидено в разпоредба на особената част на Наказателния кодекс. При прилагане на отнемането по чл. 53 НК, доколкото то е мярка за държавна принуда, различна от наказанието, разпоредбата не дава възможност на съда да прави преценка на имущественото състояние на извършителя. Отнемането по чл. 53 НК не е наказание и поради това е изключено и приложението на правилата за индивидуализация на наказанието. С оглед на индивидуалната и генералната превенция отнемането на имуществото, предназначено или послужило за извършване на конкретно престъпление, е мярка, насочена към ограничаване на възможността на същия извършител да използва същото имущество за извършване на друго престъпление, а няма за цел да го накаже и превъзпита. Постигането на целта на отнемането по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК не изисква съпоставка нито с имуществената стойност на

предмета на конкретното престъпление, нито с материалното положение на конкретния деец.

Преценката за съответствието на стойността на имуществото, предназначено или послужило за извършване на умишлено престъпление, със стойността на имуществото, предмет на престъплението, би поставила отделните извършители в неравностойно положение според имущественото им състояние.

В искането се твърди също, че императивният характер на разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК „лишава съдът от правораздавателната му функция“, като аргументите в подкрепа на това твърдение са изведени от правилата за определяне и индивидуализация на наказанието за извършеното престъпление по чл. 54 и сл. НК. Както вече беше посочено, по правната си същност принудителното и безвъзмездно отнемане на имуществото, което е било предназначено или е послужило за извършване на престъплението, е мярка за принуда, която не е наказание, поради това за прилагането ѝ правилата за определяне и индивидуализация на наказанието, съдържащи се в чл. 54 и сл. НК, са неприложими. Предпоставките за прилагането на разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК са уредени в закона и когато са налице, съдът е длъжен да я приложи. Мярката по чл. 53 НК е принудителна и като такава е част от санкционната система по българското наказателно право. Тази мярка се налага само от съд наред с наказанието за извършеното престъпление.

С оглед на горното Съдът намира, че искането на Районен съд – Плевен за обявяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК е неоснователно и като такава следва да бъде отхвърлено.

По изложените съображения и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията, Конституционният съд

Р Е Ш И:

ОТХВЪРЛЯ искането на 1-ви състав на Районен съд – Плевен, наказателно отделение, за установяване на противоконституционност на чл. 53, ал. 1, б. „а“ от Наказателния кодекс (обн. ДВ, бр. 26 от 1968 г., посл. изм. бр. 55 от 2026 г.).

Председател: Павлина Панова